



האם מותר לשלוח רשימת תפוצה של דברי תורה או פרסומות לאנשים בלא אישור מראש

מצד דיני נזיקין אין איסור ברור לשלוח למי שלא ביקש, ואמנם יש תשובות מזמנינו שדנו בגדר שליחת וירוס למחשב אם יש בזה משום נזקי אש או רק גרמא, אבל כאן אין שום נזק, והיה מעשה שתבע אחד בבד"ץ ב"ב במקרה דומה שאדם שלח לרבים בקביעות צינתוקים באופן שהיה ברור שהוא נגד רצון חלקם עכ"פ, והשולח השיב שמתחייב שלא ישלח אל אותו אדם ספציפי שוב ולא חייבוהו דבר.

ומכל מקום מי שיודעים ומכירים בו שיצטער ויכעס על זה יש לחשוש בזה משום לתא דאונאת דברים [עי' ב"ק צב ע"א], וזהירות בכבוד חבירו [עי' ברכות כח ע"ב], ומה דעלך סני לחברך לא תעביד [שבת לא ע"ב], שזה נמדד לפי רצון הזולת ולא לפי האדם עצמו דגם אם הוא עצמו לא אכפת ליה אבל אם מפריע לזולת הוא בכלל זה, ועי' בפ"ק דחגיגה אם טוב ואם רע זה הרק בפני חבירו ונמאס בה וכו'.

ובאמת מכיון שמצויים אנשים שהדבר מפריע להם ומצער אותם היה ראוי לב"ד לתקן תקנת השוק מה ראוי לעשות ולא לעשות בתחום זה, אבל מאחר ואין כח ב"ד יפה האידנא לכן לא תקנו בזה תקנות.

אלא שאכן הרשויות המקומיות וברחבי העולם תקנו בזה כמה תקנות, ונכנסים בזה לנידון האם תקנות שלהם יש בהם כח או לא, כגון מצד טובי העיר, ובפשטות בסתם תקנות אין להם כח של טובי העיר כיון שפועלים שלא ע"פ דין תורה וגם מה שנבחרו הוא רק למעט נזק, וכעי"ז הובא בשם הגרנ"ק בספר דברי משפט, מצד שני לגבי חוקי התנועה הביא הגר"ד יפה (סו"ס לעבדך באמת ח"ב עמ' שכו) בשם הגרנ"ק שאם חז"ל היו מתקנים היו מתקנים יותר מזה, וכעי"ז הובא בשם הסטייפלר במכתב הבד"ץ ב"ב לגבי קורקינט חשמלי, ויש שמועה כמדומה בזה גם בשם הגר"א, ויתכן דר"ל שבודאי חז"ל היו מתקנים וא"כ יש תוקף לתקנה (כדברי הגר"ש דלהלן) או דהוא קרוב לסכנה וממילא הוא גזור ועומד (כעין מה שהובא בשם החזו"א על דבר הקרוב לאיסור, וכאן הוא חמור יותר, כיון דסכנה אסורה כמבואר ביו"ד סי' קטז), ומאחר שלא כל חוקי התנועה הם חשש סכנה ממשית לכן נראה יותר כהצד הראשון.

ואף שכאן בעניננו אין דררא דסכנה אלא צער בלבד יש לדון בזה ג"כ, ובספר רישא דגלותא הובא בשם הגריש"א שנקט לדינא דיש תוקף לחוק השוכרים מכיון שאם חז"ל היו בזמנינו היו מתקנים כן ג"כ, וציין בזה לדברי החת"ס, ועי' בספר משפט שי

הל' שכירות עמ' תט שהביא שדעת הגרי"ז בהנהגה בחוק הזה היתה כדעת הגרי"ש (ואיני יודע אם מטעמיה מחמת שיש תוקף לחוק או מטעם אחר), והביא בזה דעות שונות מפוסקי זמנינו, ועי' גם עמק המשפט ח"ה עמ' תקנא שהביא בזה דעות שונות.

וידוע שכבר האריכו בזה וא"כ להקיף כל נושא זה בתשובה קצרה זו, אבל יש סוברים שכל תקנה שהיתה נצרכת אלא שאין לנו כח לתקנה יש תוקף לחוק בזה.

ומצד מנהג מדינה גרידא אין מנהג קבוע, דרוב שולחי דואר אלקטרוני אינם בקיאים בחוקים ואינם פועלים על פיהם, ועי' בספר עמק המשפט עמ' תמג מה שהובא שם דהגריש"א נקט שחוק השכירות יש לו דין מנהג, ואולי מלבד מה שידוע שאין המנהג כן וכ"כ בספר הנ"ל.

לגבי עצם שאלתך (לולא אם נימא דיש מנהג או תקנה בזה) אם אפשר לשלוח הודעה חד פעמית המנוסחת בדרך כבוד כדבר איש אל רעהו ששואל אם רוצה להצטרף לרשימת תפוצה בדרך קבע כאשר מדובר בדוגמא בלבד ולא יקבל יותר שום הודעות אם לא יבקש המקבל לקבל בעתיד, מסתבר שרוב האנשים אינם מקפידים בזה, מכיון שאין סיבה להקפיד, ואמנם יש מיעוט שמקפידים גם בזה, והגורם לזה הוא מכיון שהורגלו לקבל חומרים בעל כרחם מגופים שונים, מ"מ אפשר דאינהו דמצערי נפשיהו ואיבעי להו ליתובי דעתייהו, ומבואר בדיני נזיקין לענין כמה דברים שיש דברים שיש רשות לאדם להקפיד ויש דברים שאין לו רשות להקפיד, וצל"ע בזה למעשה, ומידת חסידות בודאי להזהר שלא לגרום שום צער לאדם גם אם מקפיד שלא כדין מחמת גאווה או מידות רעות, וכמו שאמר הגראי"ל כעי"ז [הוב"ד בקונטרס מזקנים אתבונן], ופשוט שאם יודע על אדם מסויים שהוא מצער אותו מדינא אין לצערו בכוונה תחילה דכל הפעולה היא ביחס אליו והוא אומר שאינו מעוניין בה, ומבטל בזה ואהבת לרעך כמוך, ואינו דומה להיזק ראייה באופן המותר וכיו"ב.

ולגבי מה ששאלת עוד במקרה שמאן דהוא שלח בטעות מכתב להרבה אנשים באופן שלא הסתיר את כתובות שאר האנשים, והשאלה אם מי שיש לו הערה אם יכול להשיב לכולם או רק לשולח, הנה בידועי ובמכירי שרבים מאוד מקפידים על כך במקרה כזה שנגלה כתובתם בטעות שלא יכללו אותם בתשובה, ולכן במקרה כזה ראוי להשיב רק לשולח.

ולגבי השאלה אם מותר לפרסם פרטי יצירת קשר של אדם בתשלום או בחינם, במקרה שבעל הפרטים אינו מאשר את זה, הנה יש בזה איסור גילוי סוד [עי' יומא ד ובחפץ חיים] שהוא כולל גילוי פרטים אישיים על האדם שאינו רוצה בפרסומם, וכן יש בזה לתא דחרם דרבינו גרשום שכולל ג"כ איסור על ראובן לחטט בחומרים של שמעון אם אין שמעון רוצה בכך כמבואר בנו"כ ביו"ד סוף סי' שלד ובספרי הפוסקים, ואפי' בסחורה של שמעון אסור להסתכל אם מקפיד שלא יסתכלו, ויש לזה סמך באיכ"ר פ"א יט גבי מעשה דר' יהושע בן חנניה וההוא תינוק עי"ש (ובעירובין נג ע"ב לא הובא), אבל לענין גזל הרבה אחרונים נקטו שאינו בגדר גזל כשאינו נוטל ממנו משהו או עכ"פ גורם נזק ויש נידונים בזה לגבי זכויות יוצרים מה גדרי האיסור, ויש בזה דברים משואל ומשיב לאידך גיסא ועוד, וההנהגה הכללית שאין זה גזילת קנין רוחני אלא תקנת השוק ולמעשה יש לדון בכל נידון ומקרה לגופו.

אבל במקרה רגיל שרוצה ליצור קשר עם אדם באופן רגיל והגון כדרך בני אדם הגונים אין איסור למסור לאדם פרטי יצירת קשר של אדם שלישי כל שאין ידוע שמקפיד על כך, וכמו שאין איסור להראות היכן ביתו של פלוני כדמוכח בכמה דוכתי, (כל שאין חשש של מברך רעהו וגו', דאורח לא ישבח שמא ירבו עליו אורחים, מג"א סי' קנו ע"פ ערכין טז ע"א, ויעוי' בחפץ חיים), וכן אין איסור להקיש על דלת כדמוכח בכמה דוכתי.

והואיל דאתאן להכי יש לציין דאדם שנמנע מלמסור פרטי יצירת הקשר שלו שלא ייעזרו בו לא תמיד עביד שפיר, עי' מדרש רות רבה פתיחתא אות ו', ודוק, ועי' תמורה טז ע"א (ושמעתי שהגר"ק היה מסכים ללמוד עם המבקשים ממנו מטעם זה אלא שהיה מתנה שיבואו בזמן), ומ"מ הכל לפי הענין, דלפעמים צריך משום ביטול תורה, עי' עירובין סה ע"א אמר אביי אי אמרה לי אם קריב כותחא לא תנאי, ובתנחומא פ' וארא חכם העוסק בצרכי ציבור משכחין תלמודו, ועי' עירובין כב ע"א לענין אכזרי וכו', והכל לפי הענין, ויעוי' באחרונים (עי' אג"מ אה"ע ח"ד סי' כו ס"ד וטעמא דקרא ואתחנן ז) מש"כ לענין מעשר או חומש מזמנו.

